

Του **Μιχάλη Μαυρίδη**
Αγιογράφου – Ζωγράφου/ΑΣΚΤ

Σύντομη αναφορά στην Σύγχρονη Αγιογραφία

Μπαίνοντας σε ένα Ναό παρατηρούμε γύρω μας με κάποια αμηχανία ίσως, τον περιβάλλοντα χώρο, τις εικόνες, τις τοιχογραφίες, την εσωτερική αρχιτεκτονική του ναού... Κατανοούμε όμως αυτά που βλέπουμε; Έχουμε αναρωτηθεί τί ακριβώς είναι αυτά που βλέπουμε γύρω μας; Γιατί αυτές οι εικόνες άραγε είναι ζωγραφισμένες με τη συγκεκριμένη τεχνοτροπία; Γιατί είναι τοποθετημένες με τον συγκεκριμένο τρόπο, με τη συγκεκριμένη «σειρά»; Γιατί διαφέρουν τόσο πολύ από την οικεία, κοσμική, νατουραλιστική ζωγραφική;

Οι αγιογραφικές παραστάσεις στους ναούς, φυσικά, εξυπηρετούν πρώτα απ' όλα λατρευτικούς σκοπούς, δεν παύουν όμως να αποτελούν εικαστικές δημιουργίες, πολλές από αυτές υψίστης καλλιτεχνικής αξίας.

Θα περιγράψουμε με σύντομο και περιεκτικό τρόπο τις δύο βασικές φάσεις από τις οποίες πέρασε η νεοελληνική βυζαντινή τέχνη για να καταλήξει σ' αυτό που βλέπουμε σήμερα στις εκκλησίες μας.

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453), είχε ως συνέπεια την απώλεια του σημαντικότερου καλλιτεχνικού κέντρου που αποτελούσε τη ζωοδότρα πηγή της βυζαντινής τέχνης για πολλούς αιώνες. Από την άλλη, η επαφή των Ελλήνων, κυρίως Κρητών και Επτανησίων με τη δύση, οδήγησε στην αναπόφευκτη επιδραση από την τέχνη της ιταλικής Αναγέννησης. Υιοθετείται η ελαιογραφία, ο βυζαντινός τρόπος απόδοσης των μορφών απορρίπτεται και εισάγεται η δυτικότερη νατουραλιστική τεχνοτροπία. Το πνεύμα του κινήματος των Ναζαρινών της δύσης

“ **Η βαθειά μελέτη και λεπτομερής γνώση της παράδοσης μπορεί να οδηγήσει στην εξέλιξή της και την δημιουργία νέων αισθητικών δεδομένων** ”

είχε πα διεισδύσει στην Ελλάδα. Έχουμε πλέον μια ζωγραφική ξενοφερτη που ακολουθεί τα πρότυπα της ευρωπαϊκής εκκλησιαστικής ζωγραφικής. Στόχος των Ναζαρινών δεν είναι η ρήξη με την βυζαντινή εικονογραφία αλλά η βελτίωση της «επί το φυσικότερον».

Με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους σπουδαίοι ναοί άρχισαν να αναγείρονται σε όλη την επικράτεια. Έχοντας σαν κτήτορες κυρίως τους δήμους και τις ενορίες, ξεκινάει η διακόσμησή τους από αξιόλογους ζωγράφους, οι οποίοι όμως, έχουν αποστασιοποιηθεί από την βυζαντινή και μεταβυζαντινή παράδοση της εικονογραφίας.

Έναν αιώνα αργότερα -την δεκαετία του 1930- οι συνθήκες είναι πλέον κατάλληλες για την μεγάλη «στροφή».

Διανοούμενοι και καλλιτέχνες έχοντας πρόσβαση πλέον στην δεξαμενή της επιστημονικής γνώσης αλλά και την ικανότητα μεθοδικής μελέτης και προσέγγισης των πηγών, ανακαλύπτουν την παρεξηγημένη και άγνωστη μέχρι τότε βυζαντινή παράδοση.

Κατανοούν την ανάγκη επανασύνδεσης και κατανόησης των αυθεντικών πηγών της πολιτισμικής παράδοσης, γεγονός που οδηγεί στην αντιληψη της ελληνικότητας ως συνέχεια στη μακραίωνη πολιτισμική παράδοση των Ελλήνων.

Θα σταθώ σε δυο ονόματα σκαπανείς της νέας αυτής φάσης της νεοελληνικής εκκλησιαστικής ζωγραφικής. Τον Δημήτρη Πελεκάση και τον Φώτη Κόντογλου. Δύο διαφορετικοί χαρακτήρες: πιο διστακτικός ο πρώτος, πιο ορμητικός αλλά και απόλυτος ο δεύτερος.

Πελεκάσης και Κόντογλου επαναφέρουν στις ελληνικές Εκκλησίες τις αξίες της βυζαντινής και μεταβυζαντινής ζωγραφικής.

Η σημαντικότητα της απλότητας, η λιτότητα των μέσων προσέγγισε το μνημειακό στοιχείο της βυζαντινής τέχνης μέσα από την πνευματικότητα, αφαιρώντας το εντυπωσιακό εφέ. Ήταν μία αναγνώριση της διττής αξίας της βυζαντινής τέχνης της λειτουργικής - θεολογικής και της αισθητικής αξίας της.

Η βαθειά μελέτη και λεπτομερής γνώση της παράδοσης μπορεί να οδηγήσει στην εξέλιξή της και την δημιουργία νέων αισθητικών δεδομένων γεμάτων από καλλιτεχνικό πλούτο.

Οι Εκκλησίες μας πέρα από λατρευτικό χώροι είναι έργα υψηλής καλλιτεχνικής αξίας όταν η ανέγερση και η διακόσμησή τους γίνεται με αγωνία, γνώση και μεράκι.

Είναι πέρα για πέρα σημαντικότητας μνημεία και αυτό πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους.

Μιλώντας ως αγιογράφος δε μπορώ παρά να είμαι ευτυχής γιατί τα έργα μου βρίσκουν ένα μόνιμο «εκθετήριο» που δεν είναι άλλο από τους τοίχους του εκάστοτε

Ιερού Ναού τον οποίο και θέλω να πιστεύω ότι κοσμεί.

Αυτή άλλωστε είναι η μεγαλύτερη ικανοποίηση για τον καλλιτέχνη – αγιογράφο, δηλαδή η μόνιμη επικοινωνία με τον θεατή -πιστό μέσα από το πνευματικό πάντρεμα που προσφέρει η σύζευξη τέχνης και λειτουργικότητας της εκκλησιαστικής ζωγραφικής.

Προς επίρρωση των ανωτέρω χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από τον πρόλογο του βιβλίου «Εκφρασεις» του Φώτη Κόντογλου: «Η ευλογημένη τούτη επιστροφή της δύσεως εις τας πηγάς του βυζαντιού και της τέχνης του, είμεθα βέβαιοι ότι θα βοηθήσει και τινάς από τους δικούς μας σοφούς και καλλιτέχνες όπου θαμβώνονται και περιμένουν τα παντα από την δύσιν και δε παίρνουν από την αστείρευτον πηγήν της ελληνικής μας παραδόσεως φως και πνευματικό κάλλος κι εμορφιά όπου τόσον επιθυμεί ο καλός λαός μας δια να χορτάσει την πείνα και την δίψαν του».]

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. “Απο τους Ναζαρινούς στον Φ.Κόντογλου” Ιωάννα Στούφη – Πουλιμένου, εκδ. Αρμός
2. “Εκφρασεις “ του Φ. Κόντογλου, εκδ. Παπαδημητρίου